

Z BESED LELIA BASSA S ČS. VĚDECKÝMI PRACOVNÍKY

Ústav pro mezinárodní politiku a ekonomii uvítal dne 12. září 1966 předsedu Italské socialistické strany proletářské jednoty Lelio Bassa, jenž v době od 2. do 15. září dlel na pozvání ÚV KSČ v Československu. Již v roce 1965 přednášel v ÚMPE o problémech italského dělnického hnutí T. Vecchietti, generální tajemník této malé, ale významné italské strany, která se mezitím v částečných obecních a provinčních volbách (v červnu 1966) potvrdila jako platná levicová síla. Lelio Basso uvedl letošní besedu, již se vedle pracovníků ÚMPE zúčastnili i členové jiných vědeckých pracovišť, přednáškou o roli sociální demokracie v západní Evropě.

L. Basso vycházel z toho, že současná sociální demokracie má již málo společného s tradiční představou o této straně. Souvisí to s tím, že monopolní kapitalismus při známé „interpenetraci“ (vzájemném pronikání) státu a monopolů je již do jisté míry schopen kontrolovat své vlastní rozpory, že v některých zemích — zvláště výrazně například ve Francii — přijímá i začně „elementy plánování“, přičemž kapitalistický stát nadále není již pouze mocenským aparátem (četníkem), nýbrž současně v dosti velkém rozsahu i organizátorem produkce a zejména akumulace. V tomto „neokapitalismu“ nejsou sice rozpory kapitalismu překonány, avšak jejich projevy se již podstatně změnily. (Podle L. Bassa již nelze v dosavadním smyslu vůbec mluvit o cyklických krizích, o zbláckování dělnictva atd.) V jistém smyslu vystupuje stát jako „kollektivní kapitalista“, vztahy mezi ekonomickým a politickým rozhodováním — mezi ekonomikou a politikou vůbec — se změnily; hranice tu zřejmě již splývají.

Lelio Basso konstatoval, že za těchto okolností jsou „velká rozhodnutí“ tradičními parlamenty spíše již jen registrována; ve skutečnosti je stát bezprostředně vázán na danou společenskou strukturu a o projednávaných problémech se tudíž rozhoduje ve skutečných centrech monopolistické moci a fakticky tedy nikoli v parlamentu. Monopolistický kapital se nicméně snaží co možná dodržovat pravidla demokratické hry; přitom se již dávno nemůže výhradně opírat o tradiční

buržoazní strany, neboť vrstvy, které bývaly oporami těchto stran (sedláci, malí podnikatelé, střední vrstvy), očividně pozbývají váhy a většinu obyvatelstva tvoří dělníci. Tento postřeh L. Bassa pak obšírněji rozváděl. Zdá se mu, že lze (zejména v anglosaském světě) mluvit o jistém, snad již trvalém úpadku politické váhy liberálních a konzervativních stran. Za těchto okolností se hledá jakýsi „parti naturel de gouvernement“. Západní Evrope se tu nabízí dva typy politických stran, jež by snad mohly být tím, oč zřejmě usiluje britská Labouristická strana, tj. jakousi „většinovou aliancí“ celého lidu. Jednak to jsou některé strany „křesťanské“, zejména v NSR, Itálii a Rakousku, a to pro svou udánlivou a důrazně propagovanou „mezitřídnost“, jednak se tu nabízí strany sociálně demokratické — zvláště názorovým příkladem je Skandinávie —, jež jsou tradiční v širokých masách dělnických a zároveň se prezentují nikoliv jako strany nějakého společenského převratu či revoluce, nýbrž jako strany „obecného zájmu“, které (jako například západoněmecká sociální demokracie a též ostatní pravicová vedení západoevropských socialistických stran) se snaží dokazovat, že jsou v porovnání s ostatními stranami „schopnější“ tuto roli zastávat.

Druhá část přednášky L. Bassa a též následující velmi živá výměna názorů byla věnována metodám a perspektivám jednotného protimonopolistického boje pracujících mas. L. Basso, jenž zdůraznil brzdící roli konzervativních elementů například v socialistické straně Francie (SFIO) a poukázal zejména na všechny změny „přetrvávající“, hmotně a prestižně zainteresované funkcionáře („les permanents“) v obecních zastupitelstvech a v aparátu strany, varoval před krátkodobým optimismem. Zároveň však vyvozoval ze své celkové analýzy situace a působení politických sil v západní Evropě, že perspektivně je možno, ba nutno být optimistou; varoval však před iluzí, že by proti monopolům mohli bojovat ti, kdo nejsou v Evropě ochotni bojovat proti americkému imperialismu. Debata se hlavně týkala hodnocení tzv. tradičních levic. Basso vysoce hodnotil význam zejména jednotného odborového boje. Pokud však

jde o vlastní politické síly, soudil, že cesta tu asi nebude tak snadná. Žádoucí strukturální reformy jsou totiž, podle něho, nezbytně zároveň i revolučními, byť pokojnými přeměnami společenské struktury, a proto má za to, že nemohou být vybojovány silami (resp. pouze silami) levice tradiční. Je spíše třeba počítat s jakýmsi — jak to nazývá — „převrácením“ (bouleversement) politické geografie, přičemž například v Itálii není vítězství v protimonopolistickém boji myslitelné bez účasti těch pracujících, kteří se dosud ještě neodpoutali od křesťanské demokracie. Vítězství v boji proti státně monopolistickému kapitalismu vyžaduje účast i těch mas, které k tradiční politické levici nenáležejí.

* * *

Dne 13. září 1966 přednesl Lelio Basso v Ústavu dějin KSC před čs. vědeckými pracovníky velmi podnětnou a informativní přednášku o současné politické situaci v Itálii a odpovídal na řadu otázek přítomných.

Vstup socialistické strany do buržoazní vlády, ke kterému v Itálii došlo koncem roku 1963, by v jiných západoevropských zemích asi nebyl pocíťován jako něco zvláštního; v Itálii však byl, jak úvodem zdůraznil L. Basso, jevem vsutku velmi zvláštním, neboť ISS byla s výjimkou období poválečného (do r. 1947) trvale v opozici. Skupina poslanců ISS, která neakceptovala odůvodnění, že tento vstup do vlády levého středu je plně ospravedlněn „velkými sociálními změnami“, nevyslovila nové vládě důvěru a založila novou opoziční Italskou socialistickou stranu proletářské jednoty (ISSPJ).

Nyní jde ISS dále; slučuje se s Italskou sociálně demokratickou stranou (ISDS), která v roce 1947 vznikla z jejího pravého křídla a vlastně již od r. 1957 spolupracuje s křesťanskou demokracií, s kterou v roce 1962 vytvořila vládu levého středu. K fúzi obou stran dochází na základě ideologické charty, jež plně stojí na pozicích Saragatových. ISS již nebojuje proti spolupráci ISDS s reakční křesťanskou demokracií, nevytýká jí již, že přešla na druhou stranu barikády (— činila tak po léta! —), ani že je pro NATO, nýbrž sama se s jejím postojem nyní ztotožňuje. Basso situaci charakterizoval slovy: Nenni přijal všechny podmínky Saragata.

ISSPJ nevěří, že vláda levého středu měla vůbec kdy v úmyslu uskutečnit nějaké reformy a že by snad vstupem ISS do vlády a dnes jejím sloučením s ISDS mohla být k tomu přinucena; křesťanská

demokracie věrně slouží monopolům již od r. 1945 a její vedení od této své základní orientace neupustí ani nyní. Získání „levice“ do vlády slouží jedině k oklamání mas. ISSPJ považuje Saragatovu stranu především za stranu antikomunistickou (typu SPD) a fúzi s ISS za posun do prava na vnitropolitické scéně. Proto usiluje ISSPJ o to, aby pracující, a zejména členy ISS, zbavila iluzí a dokázala jim skutečný směr vnitropolitického vývoje v Itálii a aby pevným postojem získala pracující pro skutečně levicový vývoj, a to jak dělníky oklamané politikou ISDS a ISS, tak i zejména velmi početné masy pracujících, které jsou ještě pod vlivem křesťanské demokracie. Bez získání těchto katolických mas se v Itálii nemůže uskutečnit účinné hnutí za demokratické a sociální reformy. (To konečně slovy uznává i vůdce ISS Pietro Nenni.) Tento cíl se mohl kdysi zdát utopistickým, stal se však zcela reálným za pontifikátu Jana XXIII., k jehož postoji se dnes vrací mladší generace katolíků, která vidí, kterak se italská hierarchie v praxi vměšuje do vnitřní politiky a nedbá usnesení vatikánského koncilu, jenž přesně rozlišoval mezi náboženstvím a politikou a vyhlásil autonomii věřících v otázkách politických. Dnes se křesťanské odbory (CISL) aktivně účastní mohutné vlny jednotných bojů italských pracujících za vyšší mzdy, kolektivní smlouvy a práva odborů.

Úspěch v protimonopolistickém boji vyžaduje, podle L. Bassa, především přesné zvážení poměru politických sil, znalost trendů dnešního kapitalismu a specifiky italské situace, zejména pak pochopení toho, co v této situaci může socialistické hnutí pracujícím nabídnout jako konkrétní řešení a o jaké síly — též mezi stoupenci jiných politických stran — se při tom může opírat. Sociální reformy a reformy politické v duchu demokratické italské ústavy se dnes v Itálii již staly naléhavou nezbytností.

V besedě se Lelio Basso vyjádřil ještě k řadě dílčích otázek. Byla nadhozena otázka vnitrostranické demokracie v levicových stranách. L. Basso se o jejím uplatňování v praxi vyjadřoval velmi skepticky a nevyjímá z toho ani svou vlastní politickou stranu. Tuto skepsi odvozoval z jistého sklonu ke „kultu osobnosti“ (Nenni stojí v čele ISS již 37 let!) a z jakési „neodstranitelné rezistence“, resp. setrvačnosti stranických aparátů; doporučoval, aby vedení stran, pokud chtějí prosazovat vnitrostranickou demokracii, usilovala o co největší aktivitu především středních stranických kád-

rů, zejména pokud nadále — jak tomu ve skutečnosti je — stranická báze nevyvíjí dostatečnou aktivitu. ISSPJ považuje zásadu demokratického centralismu, aplikovanou v Italské komunistické straně, v praxi za příliš centralistickou; L. Basso osobně však, snad v rozporu s jinými, soudí, že zejména příprava posledního sjezdu IKS byla vskutku demokratická a nesporně vedla k zvýšení uvědomění jejích členských mas.

Dále mluvil L. Basso o svých dojmech z návštěvy některých socialistických zemí (mj. ČSSR a SFRJ) a vysvětloval, které jevy v socialistických zemích mohou v řadách italských socialistů působit povzbudivě a které jevy naopak (zejména v minulosti) působily spíše negativně.

Poslední otázky přítomných se opět týkaly speciálně italské levice. Basso charakterizoval postoj některých jejích známých představitelů: Nenniho, De Martina (generálního tajemníka ISS) a Lombardiho (vůdce jejího levého křídla). Mluvě o západní kampani proti IKS, která je prý v „křizi“ (izolaci), poukázal na to, že IKS a ISSPJ představují asi 30 % obyvatelstva, a ztotožnil se v této otázce se stanoviskem L. Longa, že podstatné je jedině, zda strana dělá politiku, která odpovídá potřebám mas, nikoliv zda je ve vládě.

Pokud jde o koncepci „jednotné strany“ v původní (a již opuštěné) koncepci Amendoly (IKS), Basso s ní nikdy nesohlasil, ztotožňuje se však plně s perspektivou jednoty, která vyplývá ze společného boje IKS a ISSPJ. Na otázku, zda ISDS přeče jen neudělala ISS před fuzí obou stran jisté ústupky, zdůraznil L. Basso, že slučovací charta obsahuje jedině ústupky čistě slovní. Ve skutečnosti však ISS, jejíž členové jsou odborově organizováni společně s komunisty v levicové odborové ústředně CGIL, souhlasila se „svobodnou volbou“ odborové příslušnosti, tj. s právem členů vystoupit z CGIL, přihlásila se k zásadám protikomunistické Frankfurtské deklarace Socialistické internacionály z r. 1951, k po-

litice podpory NATO a k uplatňování linie levého středu (tj. spolupráce s křesťanskými demokraty) na všech úrovních, tedy i v obcích. Politicky tedy ISDS prosadila své pozice na sto procent.

Basso zdůrazňoval, že Itálie stojí na počátku plánování kapitalistického typu, ve kterém je základním prvkem tzv. „politika důchodů“, tj. zbavení odborových organizací možnosti boje za zvýšení mezd nad jistou stanovenou hranici „důchodů“; pro kontrolu kapitalistických zisků, kterým by „politika důchodů“ teoreticky rovněž měla stanovit meze, chybí ovšem příslušné nástroje kontroly. (Viz i dnešní situaci v Británii.) L. Basso proto očekává, že levicové odbory (CGIL) na politiku důchodů nepřistoupí, že se rozvine boj, přičemž je třeba počítat s tím, že pak ISS tento postoj CGIL označí za postoj komunistický a že pohružkou vystoupení svých členů a stoupenců a jejich převedení do převážně sociálně demokratické odborové ústředny UIL se pokusí o brzdění boje za odborové svobody.

Závěrem L. Basso zdůraznil, že lze složitý italský vývoj pochopit jen tehdy, když si uvědomíme, že Itálie, která po válce byla ještě značně zaostalá, je dnes již průmyslově — byť nerovnoměrně — velmi rozvinutou zemí, ve které se již uplatňuje neokapitalismus tak, jak v ostatních vysoce vyspělých západoevropských zemích. To vyvolává i jisté změny, zejména též ve smýšlení některých funkcionářských mezivrstev ISS, které účasti na určité technické moci (pozici u řídicích pák) dávají zřejmě přednost před politickým vlivem na masy. Podle L. Basso je nová spojená strana (vznikající ze sloučení ISS a ISDS) z pohledu strategického stranou sloužící monopolům. „Když na to nezapomeneme a masám to nezatajíme, pak můžeme i ve vztahu k ní být maximálně pružní.“ Basso zdůraznil, že marxistická strana musí být v taktice pružná; to však předpokládá, že bude ve strategii pevná.

Štěpán Plaček

DISKUSE S NÁVŠTĚVNÍKY Z NSR

Beseda s představiteli západoněmecké Kampaně za odzbrojení („Kampagne für Abrüstung“)

Dne 30. září byla v Ústavu pro mezinárodní politiku a ekonomii v Praze přijata tříčlenná delegace dnes již světoznámého západoněmeckého volného organizačního sdružení, Kampaně za odzbrojení, vzniklé

z velikonočních mírových pochodů odpůrců atomových zbraní („Atomwaffengegner“). Tato Kampaň za odzbrojení, sdružující mnoho jednotlivců a celé organizace nejružnějšího světového názoru a politic-